

na rörelsen i sin samtid, men också för den som vill lära sig mer om vad det var som ledde en marginaliserad judekristen sekt till att med tiden bli en världsreligion. Boken skulle förvisso kunna rymma så mycket mer. Framför allt saknar jag något om de tidiga kristnas särpräglade förståelse av korset och hur det kristna martyridealet växer fram för att markera kristen identitet och efterföljelse. Men Hurtado briljerar genom att måla med de stora penseldragen och visar att det är en konst att skriva initierat utan att komplicera, enkelt utan att trivialisera.

I en tid när den kristna tron av många tas allt för självklar, och där få bryr sig om ifall någon överhuvudtaget blir en kristen, är Hurtados bok en viktig påminnelse om vad det var som kom att utmärka den tidiga kristna rörelsen i relation till sin omvärld, och vad som är själva essensen i kristen tro och identitet – då såväl som nu.

Mikael Tellbe, Örebro Teologiska Högskola

CRAIG S. KEENER

Spirit Hermeneutics: Reading Scripture in Light of Pentecost

Grand Rapids: Eerdmans, 2016, Inbunden, 550 sidor,

SEK 352, ISBN: 978-0-8028-7439-9

En stor hermeneutisk fråga i Sverige har hittills varit om man behöver vara troende för att kunna översätta Bibeln. Företrädare för Bibelkommissionen har vanligen försäkrat att det inte är så, utan att gängse vetenskapliga metoder räcker; ja, är bättre. Föreliggande bok av den nytestamentlige exegeten Craig Keener bekräftar visserligen det spörsmålet ("De viktigaste exegetiska metoderna kan tillämpas av såväl troende som icke troende", 186. Översättningar av citat nedan är recensentens) men går vidare och fokuserar på den helige Andes roll inom hermeneutiken. Han har fått goda vitsord av Anthony Thiselton: "Idag är få ämnen viktigare än förhållandet mellan hermeneutik och den Helige Ande, om vi vill ta Bibeln på allvar" (från bokomslaget). Keeners bok skall läsas mot bakgrunden av att en (betydande) del av amerikansk konservativ evangelikalism är anti-karismatisk (*cecessionist*), en icke-fråga i svensk

(nordisk?) kristenhet, men Keener vidgar förståelsen av Andens verk, till långt mer än profetia och tungotal, vilket gör den relevant även utan den reliefen.

En sådan hållning bygger förvisso på övertygelsen om att Jesus är Frälsare och Herre i klassisk kristen mening, dvs innefattar som förståelse en hållning av tro, men i Keeners fall inte endast försanthållande utan även förtröstan, därjämte trohet/lärjungaskap *som del av en världsbild* (se 177). Givet dessa förutsättningar, vad handlar då en ”andlig hermeneutik i ljuset av pingsten” (Andens begynnande utgjutande) om?

Keener redovisar flera parametrar i ett sådant *förhållande till Skriften*. Redan detta faktum är värt att notera: andlig hermeneutik har ett ankare. Han förordar en ”ödmjuk” läsning, och hänvisar till Jesus lärjungars härkomst ur det samhällets lägre (ekonomiskt och anseendemäsigt) skikt (45–49); vidare en ”eskatologisk” läsning, där han menar att pingströrelsens ursprungliga emfas på andeutjutelse i ändens tid (”Latter Rain”) ändå fungerade inom den mer bibliska insikten om att all tid mellan Jesus första kommande och hans framtida är en eskatologisk ändtid, (49–54); vidare en ”upplevelsebaserad” läsning, vilken han anser oundviklig, önskvärd och biblisk, och med vilket han avser ”att tro till djupet av vår varelse, vad vi finner i texten”, och exemplifierar med att det är en sak att akademiskt tillstå att (Bibeln lär att) Gud älskar oss, en annan att ”välkomna den sanningen in i våra egna hjärtan som känt sig sårade och utan förtröstan”, (25); och icke minst en ”global” läsning, (57–87), där dess nödvändighet av kontextualiserad förståelse framhålles, och där kristnas insikter och erfarenheter i ”majoritetsvärlden” (”The Majority World”) av såväl en reell andevärld som förekomsten av mirakler, (88–97), svårt utmanar det västerländskt imperialistiska kulturella paradigmet med dess i Humes anda inbyggda skepsis. Keener menar att en sådan tolkningskontext inte kan avvisas som marginell, eftersom en växande del inom den globala kristenheten, enkannerligen ”majoritetsvärldens”, är karismatisk i vid mening. År 2000 fanns 751 000 församlingar inom Pingstsamfundet och ytterligare 413 000 bland fristående karismatiker, jämfört med baptisternas 226 000, luther-

anernas 106 000, anglikanernas 82 000, och så vidare. Även i medlemstal är pingstvännen mer än dubbelt så många som något av de övriga samfunden, (383, n. 14). Keener ger även i sitt Appendix C, "The Global Charismatic Scholarly Community", (296–303) en lång lista på forskare inom de flesta teologiska discipliner med syftet att visa att det dels är "befängt" ("nonsensical") att påstå, att karismatiker och pingstvännen inget bidrar till akademisk humanistisk vetenskap (scholarship), dels på mångfalden dem emellan.

Det är emellertid synen på Apostlagärningarnas oavslutade karaktär och författarens syn på historiciteten i berättelsen som motiverar hans jämförelser mellan de övernaturliga händelser som omnämns där och vittnesbörden om sådana i vår tid: även om Lukas skriver i delvis andra genrer än vår tids motsvarande (historia, journalistik), så påverkar inkluderandet av litterära överväganden inte bedömningen så att under och tecken måste ifrågasättas; de bör snarare omfattas och bejakas. Detta är i huvudsak anslaget i de två första av bokens sex delar.

Del tre ägnas åt exegetik i traditionell mening och fungerar som en balanserande köl, så att karismatisk hermeneutik inte kapsejsar om den skulle sätta för mycket segel, vilken kan fångas av alltför starka vindar; allt är ju inte den helige Ande som blåser. Keener vänder sig såväl emot att låta samfundstraditioner diktera hur Skriften skall läsas, med exempel från amerikanska *Assemblies of God* (104, 105), som att en del pingstteologer omfamnar postmodernistiska tolkningsmetoder som ett smörgåsbord, (119–24). Han varnar naturligtvis för vildvuxna anspråk på "särskilt uppenbarelse", då "textens budskap byts ut mot tolkningar som inte härleds från den", (106), och nämner som sant exemplet kvinnan, som inför sin terapeut hävdade att Gud sagt till henne att skilja sig från sin man och gifta sig med en annan som hon var kär i, med hänvisning till Ef 4:24 "... put on the new man" (KJV) (13).

Andlig hermeneutik må vara *mer* än traditionell exegetik, men bör *inte* vara *mindre*. Sammanhanget ("context") kan aldrig kringgås, inklusive textens genre. Författaren hänvisar till kanon som rättesnöre: "störst tillförsikt om Andens tilltal kan vi ha när vi ger akt på vad Anden redan tidigare talat", (118), och konstaterar, att det bland akademiska karisma-

tiska / pentekostala lärare finns konsensus om vikten av kulturell bakgrund (146), och i stort sett samstämmighet i synen på författarintention/tillämpning, (150).

Del fyra ägnas åt epistemologi, alltså läran om kunskap och hur vi kan veta vad vi vet. Icke överraskande avvisar Keener ett naturalistiskt historieperspektiv, och menar att empirismen, hur värdefull den än visat sig vara, inte omfattar hela verkligheten (historiska skeenden kan inte upprepas). ”Tro ... är en epistemisk överlåtelse” (162).

Del fem undersöker hur tolkningsregler inom Skriften kan bejaka en andlig läsning. Keener jämför sin tolkningsutgångspunkt med Luthers (lag/evangelium) och Calvins (förbundet) och definierar den som ”*Gud själv* och hans uppsökande, återlösande kärlek – hur Guds hjärta uppenbaras genom hans gärningar i historien och ytterst i Kristus, speciellt i Jesus’ död och uppståndelse” (209, kursivering Keener). Jesus förkroppsligar en läsning av Lagen som går bakom lagen och ger en hermeneutisk nyckel, vilken även innefattar hans egen identitet i ljuset av Skriften (218). Med exempel från Paulus läsning av Lagen som uttryck för en troshållning, Stefanus respektive Matteus kristologiska tolkningar, summerar författaren sambandet i den tidigare uppenbarelsen, och den genom Kristus, i en jämförelse mellan Ex 33–34 och Joh 1:14–18; de pekar bägge mot samme Gud, ”full av nåd och sanning”.

I del sex relaterar författaren andlig hermeneutik till den lokala respektive globala församlingen av Kristustroende.

Hantverket imponerar: textdelen, rik i perspektiv, om 303 sidor i 18 kapitel, är väldokumenterad: 86 sidor slutnoter; bibliografi; index över såväl författare som ämnen, skriftställen och klassiska källor. Utöver tidigare nämnt appendix finns ytterligare två: ett om hur hermeneutiska teoribildningar sökt överbygga klyftan mellan historisk mening och samtida tillämpning och ett om postkolonialism som tolkningsmetod. Lägg därtill en personlig, läsvärd stil med välbalanserade omdömen och ändå distinkta uppfattningar parad med en attityd av att söka finna kärnor av sanning och insikt även hos karismatikens såväl belackare som överdrivare, och *Spirit Hermeneutics* framstår som ett gediget refer-

ensverk där inte ens i läsningen av detsamma, med läsaren som tolkande subjekt, undgår utmaningen av [att ta] den tredje personens i gudomen aktiva närvaro [på allvar].

Bo Krister Ljungberg, Knivsta

CRAIG S. KEENER AND JOHN H. WALTON (GEN. EDs.)
*NIV Cultural Backgrounds Study Bible: Bringing to
 Life the Ancient World of Scripture.*

Grand Rapids: Zondervan, 2016, Inbunden, 2600 sidor,
 SEK 622, ISBN: 978-0-310-43158-9

”Ju bättre vi förstår de omständigheter till vilka ett bibelsammanhang ursprungligen var riktat, med desto större tillförsikt kan vi tillämpa dess budskap till passande situationer idag” (Craig Keener, *Quick Start Guide*. Översättningar av citat nedan recensentens). Detta är alltså ett akademiskt verk med praktiskt syfte. När man håller en volym av detta slag i sin hand (2600 sidor; 1,8 kg) – vill man förstås först lägga ned den på bordet, men sedan är det lätt att instämma med NT Wright (citerad i en Amazon.com-annons): ”Jag önskar verkligen att någon hade lagt en bok av detta slag i min famn för 50 år sedan.”

Mycket av kommunikation bygger på gemensamma antaganden; förutsättningar som författarna kan räkna med läsaren/lyssnaren förstår och delar – och som läsaren kan ta för givet att författaren har som bakgrund. En läsare bygger ju upp sin förståelse av en text genom att relatera innehållet till vad han/hon redan vet; detta är elementärt. Läser man in en senare och annorlunda tids kultur i en gammal text försvåras kommunikationen och kan leda till missförstånd. En ”kulturell bakgrundsstudiebibel” ger därför ett sorts förstadium för sund exegetik, och ger därför läsaren någon mer frihet till egna slutsatser och tolkningar än en reguljär studiebibel, som, även om en sådan inte är tolkande, ändå styr tolkningen i avsevärd grad. Därmed inte sagt att redaktörerna inte försöker visa varför och hur den historiska bakgrunden påverkar förståelsen av texten (även om det är rätt tillbakahållet); själva urvalet i noterna har relevanskriterier. På det hela taget låter dock en bakgrundsstudiebibel av detta slag läsaren ”vara ifred” från alltför tydliga pekpinn-